

DOI 10.36074/logos-26.02.2021.v3.48

ІНТЕРЕСИ ТА ПРІОРИТЕТИ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВА: КРОСКУЛЬТУРНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

ORCID ID: 0000-0002-7871-6813

Гавеля Оксана Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

ORCID ID: 0000-0003-2599-0269

Гавеля Олександра Русланівна

кандидат філософських наук,
член спілки журналістів України,
старший лаборант кафедри філософії
Національний університет біоресурсів та природокористування України

УКРАЇНА

Анотація: В статті представлено результати кроскультурного дослідження інтересів та пріоритетів обдарованої особистості в галузі мистецтва. Авторами проаналізовано внутрішні варіації вибору в мистецтві в межах України. Виявлено, що українською молоддю найбільш позитивно сприйняті цінності української та європейської культури, що стосується, перш за все музики, художнього, театрального та хореографічного мистецтв.

Кроскультурні дослідження в галузі мистецтва розглядаються нами як особливий тип наукового пошуку, зосереджений на інтересах, пріоритетах, поведінці, способі та стилі життя окремої людини або соціальних груп в контексті їхніх культурних особливостей.

В центрі уваги сучасних українських та зарубіжних культурологів і соціологів П. Бергера, Д. Беррі, Є. Головахи, А. Горбачика, Д. Капрара, М. Коула, Н. Лебедевої, М. Мілкова, І. Олатундуна, Н. Паніна, М. Петерсона, А. Пуртинги, Л. Романі, П. Сміта, Б. Скудларека, О. Стегнія, С. Хантингтона знаходяться кроскультурні питання, які сприяють відкриттю нових феноменів у досліджуваних ними культурах [1-10].

На думку українського соціолога О. Стегнія, предметом аналізу кроскультурних досліджень виступають переважно національні країни [6, С. 102]. М. Петерсен та П. Сміт вказують, що на істотні внутрішні варіації в межах країн можуть показувати результати досліджень індивідів [9, С. 35]. Водночас залишається малодослідженим питання аналізу внутрішніх культурних варіацій в межах країн, на які значною мірою вказують мистецькі інтереси та пріоритети обдарованої особистості. На нашу думку, такі дослідження є цінним матеріалом для кроскультурного аналізу.

Для вивчення мистецьких інтересів обдарованої учнівської та студентської молоді нами було проведено конкретне соціологічне дослідження в культурно-мистецьких закладах середньої освіти та закладах вищої освіти України. До вибірки потрапили 1050 респондентів, які навчаються в: Навчально-естетичному комплексі «Художня школа» (м. Херсон), Київській дитячій академії мистецтв, Київській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті імені М. Лисенка, Харківській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті,

Одеській середній спеціалізованій музичній школі-інтернаті імені Петра Столярського, Національній музичній академії України імені П. Чайковського; Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури; Київському національному університеті театру, кіно й телебачення імені І. Карпенка-Карого; Київському національному університеті культури й мистецтв; Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв; Дніпропетровській академії музики ім. М. Глінки (табл. 1).

Проведене нами кроскультурне дослідження інтересів та пріоритетів обдарованої особистості в галузі музичного мистецтва показало, що обдаровані респонденти віддають найбільшу перевагу фортепіанному та симфонічному мистецтву. Їхніми улюбленими музичними творами є: 1-й Концерт для фортепіано з оркестром, «Ноктюрн», Вальси Ф. Шопена; «Рондо» К. Вебера; «Сюїта в старовинному стилі» А. Шнітке; «Менует» Ф. Шуберта; Концерт G-dur I ч. А. Вівальді; «Лебідь» К. Сен-Санса; «Плясова» В. Шебаліна; «Серенада» Й. Гайдна; Танок із шаблями з балету «Гаяне» А. Хачатуряна; «Канкан» М. Скорик; Соната № 6 A-dur для скрипки та фортепіано, «До Елізи», Симфонія № 5 «Патетична соната» Л. Бетховена; 2-й концерт для фортепіано з оркестром С. Рахманінова; «Сюїта Пер Гюнт» Е. Гріга; «Казки віденського лісу» І. Штрауса; «Пассакалія» Г. Ф. Генделя та ін. Помітно, що на вибір респондентами музичних творів вплинули процеси взаємопроникнення культурних традицій різних народів світу.

Друге місце за популярністю займає вокальне мистецтво. Найчастіше улюбленими українськими естрадними композиторами називають О. Білаша, А. Злотника, П. Майбороду, Т. Петриненка, Ю. Рибчинського, С. Сабадаша; виконавців сучасної української естради і народних українських пісень – І. Білик, О. Білозір, І. Бобула, М. Бурмаку, К. Бужинську, О. Винника, Джамалу П. Зіброва, Т. Кароль, Р. Кириченко, Р. Лижичко, Н. Матвієнко, А. Матвієнко, В. Меладзе, Т. Повалій, А. Пономарьова, вокальний дует Потапа і Насті Каменських, О. Скрипку, І. Федішин.; зарубіжних вокалістів – Н. Катамадзе, К. Агілеру, Бейонсе, К. Діас, П. Кемпбелл-Лайонса, Е. Мамалазе, Е. Піаф, М. Матьє, М. Джексона, Г. Робіна, Б. Спірс, Д. Лопес, Р. Ріану, А. Кіз, Сіару, І. Азалію, Г. Стефані, Д. Тімберлейка, Стінга, Е. Іглесіаса, Е. Джона, Ф. Коллінза та ін.

Респонденти віддали перевагу українським естрадним колективам: групі «ТІК» («Тверезість і культура»), рок-група «Гайдамаки», вокальному квартету «Гетьман» (Ансамбль МВС України), групі «Мозок Інтертейнмент», рок-гурту «Океан Ельзи», рок-групі «Воплі Відоплясова» («ВВ»), хіп-хоп групі «Танок на Майдані Конго» («ТНМ Конго»), групі «Тартак», українській а-капельній групі «Пікардійська терція», українському англомовному електронному музичному гурту «The Erised», рок-групі «Братів Гадюкіних», рок-гурту «СКАЙ / SKAI», рок-гурту «Друга Ріка», рок-гурту «Мотор'Ролла», групі «ДахаБраха» та ін.

Серед зарубіжних естрадних колективів більше подобаються: рок-група «Ляпіс Трубецької» (Білорусь) рок-група «Scorpions» (Німеччина), гурт Pink Floyd (Великобританія) та інші.

Улюбленими вокальними академічними творами «митці» найчастіше називають: «В річці біжить гуркітливий вал» К. Вільбоа; Дует Одарки і Карся з опери «Запорожець за Дунаєм» А. Гулака-Артемівського; «Summertime» з опери «Поргі і Бесс» Дж. Гершвіна; «Пісня про щастя» І. Шамо; «арія Фігаро «Non più' andrai...» з опери «Весілля Фігаро» В. А. Моцарта; «Хабанера» і «Циганська пісня» з опери «Кармен» Ж. Бізе; «Монолог Богдана» з опери «Богдан Хмельницький» К. Данькевича; «Пісня Наталки» з опери «Наталка-Полтавка» М. Лисенка.

Респонденти віддають перевагу українським народним пісням та естрадному вокалу, а також популярним пісням зарубіжної естради: «Черевички», «Місяць на небі», «Червона калина» В. Брульова; «Глорія тобі» Л. Бернстайна; «Шербургські парасольки» (франц. «Les Parapluies de Cherbourg»); з музичної мелодрами: Ж. Демі на муз. М. Леграна; «Білої акації грона пахучі» муз. В. Баснера, сл. М. Матусовського до фільму «Дні Турбіних»; «Мамина вишня», муз. А. Пашкевич, сл. Д. Луценка; «Україна», муз. і сл. Т. Петриненка та ін. Помітно, що вибір респондентами улюблених вокальних творів має досить широкий спектр: народні пісні, популярні твори українських та зарубіжних естрадних композиторів і виконавців, академічні вокальні твори, які увійшли до скарбниці світової класики.

На третьому місці за популярністю у респондентів стоїть хорове мистецтво. Серед улюблених хорових колективів вони називають: камерний хоровий колектив «Київ» (Україна), камерний хоровий колектив «Хрещатик» (Україна), Київський дитячий хор «Щедрик» (Україна), академічний хор ім. В'ячеслава Палкіна Харківської обласної філармонії, Галицький камерний хор «Євшан», хорову капелу хлопчиків та юнаків «Дзвоник», чоловічий хор «Елеса» (Грузія); твори українських і зарубіжних класиків: «Недільний канон», «Хваліте Господа з небес» муз. Н. Ділецького; «Літургія» муз. М. Леонтовича; кантата «Заповіт», муз. Б. Лятошинського, сл. Т. Шевченка; «Псалом» Є. Станковича; «Літургія», «Золотослов», «Французькі фрески» Л. Дичко; «Молитва за Україну» М. Лисенка; зарубіжна хорова музика: Хорал з духовної кантати № 147 «Ісус – моя радість» Й. Баха; Кантата «Глорія» І ч. А. Вівальді; «Ave Maria» Дж. Качіні; гімн «Alleluia» Р. Томпсона; хоровий твір «Ніч і золото» Е. Вітакера.

У виконанні дитячих хорових колективів респондентам особливо полюбилися: опери-казки: «Коза-дереза» М. Лисенка, «Конячка Кузя» Ю. Леонтовича, «В країні музичних чаклунів» Ю. Адлера, мюзикл «Ку-ку-рі-ку!» Н. Карш, фольк-сцени з використанням народних пісень різних регіонів України («Зима» та «Весна»), а також дуети з опер, дитячі естрадні пісні, джазові композиції.

Найкращими зразками західноєвропейської світової класичної та сучасної вокально-симфонічної музики респонденти називаються: «Пристрасті за Матвієм», «Магніфікат» Й. Баха; «Глорія» А. Вівальді; опера «Орфей і Еврідіка» К. Глюка; ораторії «Творення світу» та «Пори року» Й. Гайдна; «Стабат Матер» Дж. Россіні; Симфонія № 9 і «Святкова месса» Л. Бетховена; кантата «Сім слов Ісуса на Хресті» С. Франка; «Всенощне бдіння» С. Рахманінова.

Обдаровані респонденти особливо відзначили шедевр М. Равеля «Болеро» (1928), котрий підштовхнув багатьох музикантів і композиторів до різноманітних його прочитань, аранжувань та обробок. У бесідах з респондентами, які захоплюються інструментальною музикою, з'ясувалося, що лише за останні десять років нинішнього століття, з'явилися варіації: в А. П'ярта («Реквієм про мрію & Болеро» Равеля), в С. Дягілева (Вокально-хореографічна поема на музику М. Равеля для сопрано, тенора і секстету контрабасів (2006)), в дніпропетровського композитора О. Нежигая симфонічний твір «Болеро. Експеримент. Равель-Нежигай» (2009–2010). Обдаровані музиканти вважають, що О. Нежигай прочитує Моріса Равеля надзвичайно уважно, і в той же час неочікувано, вносячи в геніальну музику свій свіжий погляд. Таким чином, під час інтеріоризації і екстеріоризації обдарованими особистостями шедеврів музичного мистецтва, виявляються характерні трансформації, властиві сучасним інструментальним обробкам: від класики до джаз-року.

Респонденти виявили обізнаність щодо назв фестивалів, конкурсів,

культурно-мистецьких акцій, вистав, концертів, театральних прем'єр, гастролей театрів, виставок, які проходять в Україні і за кордоном. Вони зазначили, що велике значення в культурному житті України мала у 2012 р. культурно-мистецька акція, присвячена 125-річчю від дня народження Л. Курбаса, яка проходила у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. На урочистому вечорі було гідно вшановано пам'ять відомого театрального митця, творчість якого належить до визначних здобутків українського і світового театру ХХ ст.

На думку респондентів, організаторам виставки до 100-річчя від дня народження А. Малишка «Благословен будь, світе мій...», яка проходила в Національному музеї літератури України, вдалося розкрити могутнє ліричне обдарування поета, окреслити сторінки його життєвого і творчого шляху.

У сферу інтересів опитаних нами респондентів потрапили виставки образотворчого мистецтва. Наприклад, вони відзначили виставку з нагоди 95-річчя створення Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури «Мистецька збірка Академії», яка проводилася в Національному художньому музеї України. Тут були представлені колекції з музею Академії, до якої увійшли роботи відомих українських митців.

Увагу респондентів привернула виставка «Таємниці гравірувальної дошки» (Європейська гравюра з колекції Національного музею мистецтв імені Б. та В. Ханенків), яка, на їхню думку, дозволяє досягнути унікальні властивості мистецтва гравюри. Їм надзвичайно сподобалися рідкісні твори геніальних майстрів: Дюрера, Л. Лейденського, Рембрандта тощо. Вони відкрили для себе не лише вишукану красу, а й таємниці гравюри – цього наймолодшого виду європейського мистецтва і коли, і як вона виникла, в чому її унікальність, чому майстри минулого так захоплювалися її складними і трудомісткими техніками, за допомогою яких можна обробити гравірувальну дошку. На думку респондентів ознайомлення з такими шедеврами дозволяє відвідувачам не лише більше дізнатися про справжні культурні цінності, а й зрозуміти, що унікальність творчості митця починається з його допитливості й бажання творити речі, які вимагають знання усіх тонкощів гравірувальної професії.

Респонденти - любителі театральних прем'єр - відзначили драму І. Франка «Перехресні стежки», яка пройшла на сцені Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Їм особливо сподобалася драматична історія кохання, в якій порушуються проблеми добра і зла, людської гідності й найпотаємніших глибин людської душі.

На основі проведеного нами кроскультурного дослідження виявлено, що обдарованою учнівською та студентською молоддю України найбільш позитивно сприйняті цінності української та європейської культури. Це стосується, перш за все, вибору музики, художнього, театального та хореографічного мистецтва. Респонденти добре знайомі з класикою світового мистецтва, виявляють розвинені аналітичні здібності до критично-теоретичної діяльності в галузі мистецтва.

Так само, як і в найбільших економічно розвинених країнах світу, в Україні помітна тенденція до збереження цінностей традиційної культури і одночасно до знайомства молодого покоління з кращими досягненнями світових культур. Водночас виявлено недостатньо виражений інтерес обдарованої учнівської та студентської молоді України до східного мистецтва. Це пояснюється незначною присутністю на ринку культурних послуг України сучасної естрадної та класичної музики Китаю, Японії та інших країн Сходу. Також має місце певна відмінність у змісті і духовних складових культурних цінностей українського та східних

народів. Винятком є значний інтерес респондентів до японського аніме. У виборі культурних цінностей обдарованої студентської молоді України переважають художні твори з України, Європи, Америки, а також Білорусії та Грузії.

Таблиця 1

Мистецькі інтереси та пріоритети обдарованої учнівської та студентської молоді, яка навчається в культурно-мистецьких спеціалізованих закладах середньої освіти та вищої освіти України

Яким видам мистецтва Ви віддаєте перевагу?

Варіант відповіді	Кількість респондентів	Кількість респондентів у відсотках
фортепіанне та симфонічне мистецтво	256	24.38%.
естрадне та академічне вокальне мистецтво, українські народні пісні	229	21.81 %
хорове мистецтво, вокально-симфонічна музика	112	10.67 %
хореографічне мистецтво	80	7.62%
кіномистецтво	75	7.14%
театральне мистецтво	67	6.38%
художня фотографія	53	5.05%
циркове мистецтво	49	4.67%
декоративно-прикладне мистецтво та дизайн	48	4.57%
живопис, графіка	45	4.29%
архітектура, скульптура	36	3.43%

[авторська розробка]

Список використаних джерел:

- [1] Бергер, П., Хантингтон, С. (2004). *Многоликая глобализация: Культурное разнообразие в современном мире*. М. М. Лебедева (ред.), (В. В. Сапова, пер. с англ.). Москва: Аспект Пресс.
- [2] Берри, Д.В., Пуртинга, А.Х., Сигалл, М.Х. (2007). *Кросс-культурная психология. Исследования и применение*. Харьков: Гуманитарный центр.
- [3] Головаха, Є., Горбачик, А., Паніна, Н. (2006) *Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження*. Київ: Інститут соціології НАН України.
- [4] Коул, М. (1997). *Культурно-историческая психология: наука будущего*. Москва: «Когнито-Центр».
- [5] Лебедева, Н.М. (1999). *Введение в этническую и кросс-культурную психологию*. Москва: Ключ-С.
- [6] Стегній, О.Г. (2013). Методологічні складності крос-культурних досліджень. *Український соціум*, (2), 99-110.
- [7] Berry, J. W., Poortinga, Y.H., Brugelmans, S.M. (2011). *Cross-cultural psychology: Research and applications*. Cambridge, UK: University Press.
- [8] Olatundun, I.. What Is Cross-Cultural Research. *International Journal of Psychological Studies*. (Vol.1, No 2, pp. 82-96), Decemder, 2009. Canadian center of science and education/ <https://doi: 10.5539/ijps.v1n2p82>
- [9] Peterson, M.F., Smith, P.B. (2008) *Social structures and processes in cross-cultural management*. Smith, P. B., Peterson, M. F., Thomas, D. C. (Eds.) *Handbook of cross-cultural management research* (pp. 35-58). Thousand Oaks, CA: Sage.
- [10] Szkudlarek, B., Romani, L., Caprar, D. (2020). *The SAGE Handbook of Contemporary Cross-Cultural Management*. Publisher: SAGE Publications Ltd; 1st edition.